

KISEBB KÖZLEMÉNYEK.

A pszichológia jövője.

Mióta a pszichológia a természettudományok methodikájának hatása alatt nagyranőtt s «exakt» törvényeket megállapítani törekvő tudománnyá lett, az előretörés diadalmas hangjai mellett sohasem hiányoztak a jövőt pesszimiztikusan megítélő felfogás sóhajai sem. James egész életet tesz rá a pszichológiai bűvárlatokra s élete végén ezek eddigi meddőségét siratja; Möbius halála előtt ír egy könyvet *Die Hoffnungslosigkeit aller Psychologie* címen; Willy a pszichológiai kutatások krízisét feszegeti, Kostyleff a kísérleti filozófia válságáról elmélkedik. Ha túlzásnak minősíthető ezek sötétlátása, nem kevésbé túlló a célon *G. Heymans* * mértéktelen bizakodása, határtalan optimizmusa is. Minthogy ezen optimisztikus álláspont, melynek gyökere a pszichológiának teljesen a természettudományok mintájára történő naturalisztikus felfogásában rejlik, a pszichológiai irodalombau tipikus jellegű, a következőkben kissé bővebben foglaljuk zunk vele.

Heymans a természettudományok letűnt századával szembeállítja a pszichológia jövő századát s megállapítani törekszik, vajjon mit várhat kultúránk a pszichológiától, hogyha ugyanolyan magaslatra fejlődik, mint ahová eljutott a mai természettudomány. Kétségtelennek tartja, hogy ha minden természetszerűen fejlődik, a pszichológia is a természettudománnyal teljesen egyenlőrangú exakt tudománnyá válik, melyből épp oly gyakorlati haszon is fog származni az emberiségre, mint a természettudományok technikai alkalmazásából. Miért volna ugyanis csak a pszichológia kivétel azon szabály alól, mellyel Bacon a modern tudomány történetét bevezette: *scientia et potentia humana in idem coincidunt*? Nem válhatik-e a pszichológia is hatalommá, mely megtanít bennünket a szellemeken uralkodni, éppen úgy, mint a természettudomány megtanított minket arra, hogy a természetet diadalmaskodjunk?

G. Heymans: Das künftige Jahrhundert der Psychologie. Leipzig, 1911. Verl. von J. Ambr. Barth.

Részletesen föltárja Heymans a modern ember és a kultúra bajait, hogy azután valamennyire a pszichológiában találja meg a panáceát. Ezzel akarja a pszichológia határtalan kultúrértékét bizonyítani. A modern ember ugyanis idegenül áll önmagával, embertársaival s a világgal szemben. Az ember a modern élet bonyolultsága miatt *idegen önmaga előtt*, sokkal több összefüggéstelen, különböző, gyakran ellentétes befolyásnak van kitéve, mint voltak atyái és sokkal fogékonyabb ezen befolyások iránt, mint voltak azok, mert számára egy kétségbe nem vonható tradíció, mely minden új változással szemben ellenhatást fejt ki, teljesen elveszett; figyelme annyifelé kényszerül szétszóródni, egész lényé annyifelé van szétépve, hogy mintegy tébolydává válik, melyben nem lehet a kivezető utat megtalálni. Ez a modern élet eleinte az intenzív és gazdag élet látogatását kelti, ami a bajt még csak végzetesebbé teszi. Idegenül állunk azonban *embertársainkkal* szemben is. A szellemi élet bonyolultságával ugyanis egyenlő lépést tart az egyéniségek differenciáltsága; azon ezerféle behatás közül, melyet tapasztalunk, mindenki csakis az ő természetének megfelelőt fogadja be. A lehető kombinációk száma így a végtelenbe nő s megfelelően növekedik annak nehézsége is, hogy valaki magát más lelkébe beleélje; az emberek egymással szemben mindig heterogénebbekké válnak. Mindenki a maga különös gondolatainak, érzelmeinek, vágyainak és ideáljainak elszigetelt sejtjében él; egyikkel ezen, a másikkal azon pontban érintkezik, de mind ritkább jelenséggé válik a teljes, szellemi lényünk minden oldalát átfogó intimitás. Végül *idegenek* lettünk a világgal szemben is, mióta a vallásos világnézet, mely háttérrel kölcsönzött az életnek, háttérbe szorult. Így nem csoda, ha elveszett a képességünk arra, hogy az életet mint valami szépet nézzük s ha eltűnt a becsvágyunk, hogy az életből valami szépet alkossunk.

A kultúra ezen bajai csak kulturával gyógyíthatók. S a kultúra egyik ilyen főgyógyítóeszköze a pszichológia. A gyermekről, a gonosztevérről, a lelki betegről stb. való pszichológiai tudásunkból már csak az utóbbi évtizedek alatt is mennyi hasznot láttak a megfelelő technikai tudományok: a pedagógia, kriminalisztika, pszichiatria. Ezek az ismeretek azonban ma mind extenzív, mind intenzív szempontból, tökéletlenek; csak néhány alapvető tulajdonság korrelációjáról van biztos ismeretünk s a legtöbb lelki-sajátság törvényszerű összefüggése még csak kutatás tárgya. De mindinkább közeledünk azon egyetemes jellemformula megállapításához, melyben csak a konstansok bizonyos számára vonatkozó értékeket kell behelyettesítenünk, hogy valamennyi individuumra alkalmazható legyen s életnyilvánulataik előre való megállapítása bármely téren lehetővé legyen. Nem

leszünk idegenek *önmagunk* előtt: tudni fogjuk, vajjon melyik pszichológiai osztály példányai vagyunk! (Jellemző, hogy Heymans nem veszi figyelembe az osztály és a típus logikai különbségét!) Senki sem lesz, aki ne tudná, hogy milyen pályára való; a szülők és a tanítók a gyermekeken mélyítik enemű ismereteiket. S minthogy minden, a gyakorlati alkalmaztatásra való tudomány kellően kifejldött, kialakítja a maga technikáját s megteremti a maga technikusait, rendelkezésére fognak állani lélekorvosok, kik a tudomány tényei alapján alkotják meg a gyermekek lelki természetéről a maguk ítéletét. Az individuális lelki higiéné és therapia mellett ki fog fejlődni a szociális is. A társadalmi, különösen a gazdasági kérdések nagyrészt pszichológiai kérdések: vajjon pl. az egyetemes boldogság fokozására a javak erősebb termelésére vagy pedig egyenletesebb elosztására van-e szükség, végső elemzésben az érzelmi élet törvényeitől függ. Így a pszichológia fejlődése mind a társadalmi, mind az egyéni életnek irányt fog szabni: mindenki fogja tudni, hová mehet s mely úton kell mennie. Ez az egyénre nézve önmagával való megelégedettség; a társadalmi érintkezésre nézve: természetesség és igazság; a hivatalos életre nézve: mindenütt a kellő ember a kellő helyen; a társadalom számára: biztos alapokon való megújulás.

A pszichológia azonban nemcsak önismeretre, hanem *emberismeretre* is meg fog tanítani. Különösen nagy befolyása lesz a nevelésre. Mennyi drága időt vesz igénybe s mennyi fölösleges munkát és kárt okoz manapság a folytonos tapogatózás, az utak bizonytalansága nevelésben! Ezt mind meg fogja szüntetni az exakt emberismeret. Az élet döntő pillanataiban (házasság; barátok, munkatársak stb. megválasztása) a tévedés mindig ritkább lesz. Az emberekkel való bánásmódunk teljesen meg fog változni, mert ismerni fogjuk őket. A pszichológia lépésről-lépésre képesíteni fog bennünket arra, hogy második természetünké váljék a mások gondolat- és érzelmvilágába való behelyezkedés; ezen lelki transzpozíció folytán vége lesz a sok félreértésnek. Nem lesz értelme annak, a mit Nagy Frigyes mondott egy optimista pedagógusnak: «oh mon cher Sulzer, vous ne connaissez pas assez cette maudite race, à laquelle nous appartenons!» Egyébként a faj természetes kiválasztását, ezt a passzív szelekciót egy aktív, eugenetikai elveken nyugvó kiválasztás fogja pótolni. Utódainkat a pszichológiai visszahatások és korrelációk ismerete arra fogja képesíteni, hogy néhány adat alapján egy jellemet teljesen meghatározzon s így szerelmét a nagyobb tévedések ellen eleve biztosítsa. A pszichikai öröklékenység törvényei exakt módon lesznek megállapítva s minden művelt ember tudatában úgy fognak szerepelni, mint pl. manapság a gravitáció törvénye. Erkölcsi téren

is a pszichológia hihetetlenül gyors előrehaladást fog eredményezni. Amikor a pszichológia be fogja fejezni methodikai tanulóéveit s elhagyja az iskolát, hogy az életbe lépjen: ez a pillanat egyike lesz a legfontosabbaknak az emberiség történetében.

*

Amidőn Heymans a pszichológia fejlődésének ezen utópisztikus állapotát megrajzolja, mindig — mint látjuk — a természettudományok analógiájára hivatkozik s távolról sem vállalkozik a természettudományi és pszichológiai fogalomalkotás különbségének, a két tudományterület tárgyi és methodikai eltérésének fejtegetésére. Ez annál feltűnőbb, mert Heymans egyéb pszichológiai búvárlatai, nem az általános, hanem a differenciális pszichológia keretébe vágnak.* Az általános pszichológia ugyanis a maga logikai strukturájában a természettudományokhoz közelebb áll; a differenciális pszichológia pedig éppen az egyéni, a nomothetikus szempont alá nem hozható individualitás felé közeledik, mely nem oldható fel maradék nélkül törvényekben és típusokban, szóval egyszerűsítő formulákkal nem racionalizálható. «In der Individualität — mondja Humboldt — liegt das Geheimnis alles Daseins.» Aki az egyéniség határtalan gazdagságának pszichológiai értelmét átértette, az nem láthat mindent oly egyszerűnek, exakt törvényekbe szoríthatónak, mint Heymans; az nem hiszi, hogy pszichológiai technikusok egypár adatból fenéig átlátják lelkünket; az nem hihet egyetlen jellemformulákban, melyekben csak bizonyos konstansokat kell behelyettesítenünk s egyszerre feltáruul előttünk az eddig oly bonyolultnak gondolt lelki élet a maga teljes mivoltában. Ha a természettudományok, minthogy a törvényszerűségek alapján előrelátják a valóságot, proféciáknak nevezhetők: a pszichológiában az egyéniség annyira ütköző pont, hogy a szó exakt értelmében sohasem lehet benne proféciákról szó.

Kornis Gyula.

A modern nyelvi olvasmányok kánona a német reáliskolákban.

Humpf G. dr. a herbartisták évkönyvének tavalyi kötetében összeállította s rövid megokolással kísérte a modernnyelvi olvasmányoknak egy olyan jegyzékét, mely a Herbart-féle pedagógia szellemében készült, s a francia, angol és német irodalmi olvasmányokat

* V. ö. pl. *G. Heymans*: Die Psychologie der Frauen. Heidelberg. 1910.